

Projekt: Lyfta Törnebybäcken

Län	Kommun
Kalmar län	Kalmar

Kommunens projektansvarige

Kommunens projektansvarige	Enhet/förvaltning
Renate Foks	Serviceförvaltning
Postadress	Postnr Postort
Box 611	39126 Kalmar
Telefon	Mobil
0480-450173	-
E-post	Postgiro/Bankgiro
renate.foks@kalmar.se	244 00-4
Organisationsnummer	Betalningsreferens
212000-0746	131017 reneate foks

Övriga kontaktpersoner

Namn, organisation	Namn, kontaktperson
Kalmar kommun	Johan Wegenke
Typ av organisation	
Kommun	
Postadress	Postnr Postort
Box 611	39126 Kalmar
Telefon	Mobil
0480450511	-
E-post	Organisationsnummer
johan.wegenke@kalmar.se	-

Projektbeskrivning

Projektnummer	18165327	Status	Beviljad
Projektets startår	Projektstart	Projektslut	Nytt Projektslut
2018	2018-05-01	2021-05-31	2021-09-30
Tätortsnära	Kmn diarienummer	Lst diarienummer	Projektet drivs av
Projektet är tätortsnära	-	501-3159-18	Kommun
Gott exempel	Projektets tema		
Nej	Övrigt		

Genomförande och erfarenheter

Genomförande och erfarenheter

Projektet består av tre huvudsakliga delar, varav en består av flera tänkta våtmarksåtgärder. Under slutet av 2020 beslutade Länsstyrelsen på begäran av kommunen att förlänga projektet tom 2023-09-30 för att få mer tid att genomföra åtgärder.

1.Reglerbar dränering

Denna åtgärd har visat sig vara en utmaning att få till eftersom man dels behöver en lantbrukare som är intresserad av tekniken, dels ska det finnas en lämplig åkeryta. Till exempel behöver fältet vara tämligen platt/flackt så att varje dämningsbrunn kan täcka en stor yta. Det måste även finnas ett fungerande och någorlunda kartlagt dräneringsnät. Detta har gjort att ett par tidigare försök att få till åtgärden har fallerat av olika anledningar. Under sommaren 2021 var det en lantbrukare som visade intresse för tekniken men dennes första förslag på plats visade sig vara dåligt lämpat. Lantbrukaren kom innan årsskiftet med nytt förslag på en åker där denne har tänkt att lägga ny dränering. Åkern visade sig ha bättre förutsättningar då denna är väldigt flack och i och med att ett nytt dräneringsnät ska läggas så kan det anpassas för reglerbar dränering. Efter årsskiftet anlätades en konsult för att kartlägga befintlig dränering på fältet och lämna förslag på hur ett nytt dräneringsnät kunde byggas ihop med nya dämningsbrunnar. Den nya platsen samråddes med LONA-handläggare på Länsstyrelsen som lämnade positivt besked till att gå vidare med åtgärden. Under februari 2022 kommer projektledaren och lantbrukaren göra ett studiebesök hos konsulten för att få bättre förståelse för hur reglerbar dränering fungerar i praktiken. Det finns också en tanke på att använda sol-cellspumpar för att sommartid underbevattna grödan med hjälp av dräneringsnätet.

2.Kalmar Dämme fördämning

I Törnebybäcken finns ett fast plankdämme vars syfte är att dämna upp bäckens flöde för att underlätta pumpning in till våtmarken Kalmar Dämme. Fördämningen är i dåligt skick och behöver åtgärdas. I samband med detta vill Kalmar kommun undersöka om fördämningen verkligen behövs för våtmarkens funktion eller om den kan göras om på annat sätt för att tillåta fisk att ta sig förbi detta snart 30 år gamla

vandringshinder. Under slutet av 2020 anlätades en konsult med expertis inom fiskevård och vandringshinder. Konsulten har utrett förutsättningarna för att ta bort eller modifiera fördämningen i Törnebybäcken i syfte att göra det möjligt för fisk att nå bäcken uppströms dämnet. Rapporten blev klar under våren 2021 och föreslår ett antal olika förslag som skulle förbättra situationen för fisken utan att Kalmar dämme förlorar sin funktion som kvävefälla. I dialog med Kalmar/Öland Airport, som nyttjar dämnet som reningsanläggning, och Länsstyrelsen utreds de juridiska förutsättningarna, men ännu har inget beslut tagits om konkret åtgärd. En starkt bidragande faktor till detta är att i det nya miljö-tillstånd som flygplatsen erhöll 2019 så finns det en skrivelse om att fördämningen ska bytas ut mot en ny. Dock har flygplatsen ansökt om förlängd igångsättnings tid hos Mark- och miljödomstolen till 2026. Åtgärden befinner sig därför i något av en juridisk limbo eftersom förutsättningarna inte är helt klarlagda. Länsstyrelsen anser dock att samarbetsorganet kring Kalmar Dämme gemensamt borde kunna enas kring en föreskrift om ny utformning av fördämningen. Förutsatt att samsyn kan uppnås och att juridiken inte utgör ett hinder skulle åtgärden kunna utföras under senare halvan av 2022.

3. Nya våtmarker vid Törnebybäcken

Under 2021 har två våtmarksåtgärder genomförts inom Törnebybäckens avrinningsområde. Totalt planeras fyra våtmarker utföras inom projektet. Nedan listas de tänkta våtmarksåtgärderna och deras status.

• Våtmark Strandängen (Svaneberg 2:1)

Under augusti 2021 gjordes en omledning av ett dagvattendike i syfte att förstärka en naturlig våtmark i ett låglänt vassområde. Resultatet är att vattnet från diket under en stor del av året numera leds ut genom vassområdet innan det når ut i Västra sjön. Vid höga havsnivåer översvämmas stora delar av vassområdet och diket varpå flödet kan ta andra vägar än via det nygrävda diket. Dikesvattnet har dessförinnan passerat en serie dammar samt en nyanlagd våtmark för rening (Våtmark Salvestaden).

• Våtmark Salvestaden (Svaneberg 2:1)

Under mars 2021 lämnades en anmälan om vattenverksamhet in till Länsstyrelsen för att få skapa en våtmark i en åkersänka intill ett befintligt dagvattendämme. Platsen valdes ut då åkern redan var påverkad av dagvattendämnet och tidvis stod under vatten. Bifall erhöles under juni varpå utförandet av våtmarken kunde planeras till augusti 2021. Tidsplanen och vädret höll (nästan hela vägen) varpå våtmarken kunde anläggas och anslutas till befintlig dagvattenanläggning.

Den skapade 1,5 hektar stora våtmarken är över lag grund med ett medeldjup på ca 0,5 meter och mycket flacka stränder för att gynna till exempel vadarfåglar, som redan innan födosökte på åkern om vårarna. Dessutom skapades ett par djupare områden med cirka en meters vattendjup där flytbladsvegetation såsom gäddnate kan etableras (finns redan i övriga dammar) och bidra till fästytor för kvävefixerande bakterier. Inför anläggandet togs jordprover på åkern i syfte att kunna återanvända matjorden som en kommunal resurs för anläggning av grönytor i stället för att köpa in ny matjord. En stor del matjord användes också för att höja upp omkringliggande åkermark. Mineraljord som grävdes upp från de djupare delarna av våtmarken användes för att skapa en vall i en av de befintliga dagvattendammarna. Detta var en förutsättning för att kunna styra flödet ut över våtmarken.

Under själva anläggningsskedet påträffades flera stendiken under matjorden som behövde följas och grävas av för att undvika oönskad dränering av våtmarken. En annan konsekvens av anläggandet var att en angränsande åkers dräneringsvatten behövde ledas om till en ny utloppspunkt, något som krävde en separat anmälan om vattenverksamhet.

•Våtmark Dalgången (Barkestorp 1:21)

Området utgörs av en naturlig men utdikad våtmark som omges av höga kullar som betas av nötdjur. Under 2020 gjordes en mindre fältinventering av en kommunekolog för att titta på naturvärden, bland annat gamla ekar. Ett utlåtande från kommunbiologen togs fram som underlag till framtida restaurering av våtmarken där man behöver fastställa lämplig nivå för vattnet så träden inte tar skada. Återställande skulle kunna ske med mycket små medel då det finns en dräneringsbrunn vid en naturlig tröskel av den inre delen av våtmarken. Vid besök under vintern 2021/22 stod området under uppskattningsvis en halvmeter vatten. Endast en mindre del vatten tog sig då genom dräneringsbrunnen, som sannolikt är delvis igensatt, och sipprar vidare i öppet dike. Man skulle behöva gräva upp och täta runt brunnen samt se över rörledningen. I praktiken skulle brunnen kunna göras om till en regleringsbrunn. Ned-ströms brunnen finns ytterligare ett våtmarksområde som är utdikad. Även detta skulle kunna återställa med små medel genom att dämna i diket där det lämnar området.

•Våtmark Ridbanan (Jakobsberg 1:1)

Området utgörs av en sänka i landskapet som omger en fåra av Törneby-bäcken. Under vintern 2021/22 har en inmätning gjorts av stora delar av det tänkta våtmarksområdet samt botten på bäcken och tillströmmande diken. Inmätningen visar att man skulle kunna skapa en ca 10 hektar stor våtmark som breder ut sig på båda sidorna av bäcken. Ett alternativ är att skapa en mindre våtmark för ett tillrinnande åkerdike men emedan diket är kraftigt påverkat är dess avrinningsområde endast ca 30 hektar. En fördel för utsikten att skapa en större våtmark är att nästan hela det berörda området ägs av Kalmar kommun och endast en mindre del av privata markägare. I dagsläget arrenderas kommunens mark av en lokal ridklubb men det är under långa perioder för blött för att kunna nyttjas på ett bra sätt. Diskussion pågår för att se om kommunen kan erbjuda ridklubben en annan yta för att på så vis frigöra området för våtmarksändamål.

Projektets initiala och långsiktiga effekter från naturvårdssynpunkt

Åtgärderna kommer att ha positiva effekter vad gäller att minska transporten av näring från land till vattendrag och kust. Fördelarna med minskad övergödning är ett friskare vatten som kan hysa en större mångfald av arter, inte bara de som trivs i grumliga vatten. En av åtgärderna kommer även att ta direkt sikte på att förbättra lekmöjligheterna för rovfisk. De planerade våtmarkerna kommer sannolikt även bidra positivt till fågelhäckning. Ett par av våtmarkerna kommer placeras mycket nära samhället och kan på så vis erbjuda tillfällen till upplevelser och lärande.

Hur kommer projektets återstående uppföljning och utvärdering att gå till

Inom projektet är det inte planerat någon extensiv uppföljning i och med att medel inte har avsatts för detta ändamål. Dock har viss provtagning av vatten utförts inför anläggande av våtmarker. Provtagning och elfiske kommer att utföras efter utförda åtgärder för att utvärdera vilken effekt de haft. I fallet med fördämningen torde det vara tämligen enkelt att utvärdera effekten eftersom det i dagsläget inte är möjligt

för fisk att nå uppströms denna. Reglerbar dränering är desto svårare att utvärdera kvantitativt utan här får en uppskattning av den erhållna nyttan göras.

Att följa upp anlagda våtmarkers effekt på till exempel näringsupptag är komplicerat att hinna med inom projektets tidsram då det vanligen tar ett antal år för våtmarker att mogna och etablera den vegetation som spelar en stor roll för rening av vatten.

Reglerbar dränering är desto svårare att utvärdera kvantitativt utan här får en uppskattning av den erhållna nyttan göras.

Kalmar kommun kommer ha tät kontakt med arrendatorn för att på sikt utvärdera nyttan med denna innovativa åtgärd. Ett sätt är utvärdera åtgärden är att göra en näringsbalans mellan tillförd näring till åkermarken och den skörd som kan tas ut. Om skörden ökar utan att extra näring behövt tillföras är detta en indikation på effekten som åtgärden har haft.

Åtgärder och kostnader i projektet

Åtgärdsnummer		Startdatum	Slutdatum		
1		2018-05-01	2020-12-31		
Total kostnad	Sökt bidrag	Värde av ideellt arbete			
100 000 kr	90 000 kr	0 kr			
Utfall total kostnad	Utfall sökt bidrag	Utfall ideellt arbete			
0 kr	0 kr	0 kr			
Åtgärdskategori					
08 - Våtmarksprojekt - förberedelsearbete					
-					
Åtgärdstyp		Mätvärde	Enhet		
90 - Ta fram plan för genomförande av åtgärder och skötsel		0	st		
Huvudsakligt miljömål	Naturtyp	Organismgrupp	Inriktning		
07 - Ingen övergödning	01 - Sjö och rinnande vatten	10 - Ej relevant	01 - Naturvärde		
Huvudsakligt friluftsdelmål		Ekosystemtjänst			
0 - Ej vald		09 - Vattenrening			
Genomförd i sin helhet: - År: -					

Motivering
-

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

Delprogram Kläckeberga. Förstudie som syftar till att ta fram en lösning för att tillgodose behovet av bevattning på platsen samt skapa en åtgärd för näringsretention. Studien ska utföras av en specialist.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Marken ägs av Kalmar kommun och kommunen avser att använda resultatet som visningsobjekt för åtgärder under svåra förutsättningar. Tanken är att inspirera flera till att tillämpa åtgärder som reglerbar dränering.

Åtgärdsnummer		Startdatum	Slutdatum		
2		2018-05-01	2020-12-31		
Total kostnad	Sökt bidrag	Värde av ideellt arbete			
368 000 kr	331 000 kr	0 kr			
Utfall total kostnad	Utfall sökt bidrag	Utfall ideellt arbete			
0 kr	0 kr	0 kr			
Åtgärdskategori					
07 - Våtmarksprojekt - genomföra restaurering och anläggning					
-					
Åtgärdstyp		Mätvärde	Enhet		
78 - Igenläggning och/eller dämning av diken		0	st		
Huvudsakligt miljömål	Naturtyp	Organismgrupp	Inriktning		
07 - Ingen övergödning	01 - Sjö och rinnande vatten	10 - Ej relevant	01 - Naturvärde		
Huvudsakligt friluftsdelmål		Ekosystemtjänst			
0 - Ej vald		09 - Vattenrening			
Genomförd i sin helhet: - År: -					
Motivering					
-					

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

Delprogram Kläckeberga. Utföra det som förstudien kommer fram till. Eftersom vi gjorde en ytlig analys av förhållandena på plats utgår vi ifrån att det är möjligt att genomföra reglerbar dränering på ett område av ca. 13ha. Kostnadsuppskattningen nedan utgår från schablonvärden för detta.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Marken ägs av Kalmar kommun och kommunen avser att använda resultatet som visningsobjekt för åtgärder under svåra förutsättningar. Tanken är att inspirera flera till att tillämpa åtgärder som reglerbar dränering.

Åtgärdsnummer		Startdatum	Slutdatum		
3		2018-05-01	2020-12-31		
Total kostnad	Sökt bidrag	Värde av ideellt arbete			
350 000 kr	315 000 kr	0 kr			
Utfall total kostnad	Utfall sökt bidrag	Utfall ideellt arbete			
0 kr	0 kr	0 kr			
Åtgärdskategori					
07 - Våtmarksprojekt - genomföra restaurering och anläggning					
-					
Åtgärdstyp		Mätvärde	Enhet		
79 - Skapa dammar/småvatten/våtmark		0	st		
Huvudsakligt miljömål	Naturtyp	Organismgrupp	Inriktning		
07 - Ingen övergödning	01 - Sjö och rinnande vatten	10 - Ej relevant	01 - Naturvärde		
Huvudsakligt friluftsdelmål		Ekosystemtjänst			
0 - Ej vald		09 - Vattenrening			
Genomförd i sin helhet: - År: -					
Motivering					
-					

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

Kalmar Dämme omfattar ett våtmarksområde med en totalarea av 19ha. Vid inloppet av Kalmar Dämme, däms Törnebybäcken upp genom en fördämning bestående av ekplankor som utgör ett definitivt vandringshinder för fisk. Efter mer en 20 år behöver fördämningen nu renoveras och Kalmar kommun vill då bygga en fördämning som inte utgör ett vandringshinder för fisk.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Kalmar kommun, Luftfartsverket och Kalmar flygplats har ett stort intresse i ett fungerande Kalmar Dämme och dämnet har förvaltats i kommunen i 20år. Kommunen sköter dämnet idag enligt en skötselplan och kommer göra det även i framtiden.

Åtgärdsnummer		Startdatum	Slutdatum		
4		2018-05-01	2020-12-31		
Total kostnad	Sökt bidrag	Värde av ideellt arbete			
150 000 kr	135 000 kr	0 kr			
Utfall total kostnad	Utfall sökt bidrag	Utfall ideellt arbete			
0 kr	0 kr	0 kr			
Åtgärdskategori					
08 - Våtmarksprojekt - förberedelsearbete -					
Åtgärdstyp		Mätvärde	Enhet		
90 - Ta fram plan för genomförande av åtgärder och skötsel		0	st		
Huvudsakligt miljömål	Naturtyp	Organismgrupp	Inriktning		
07 - Ingen övergödning	01 - Sjö och rinnande vatten	10 - Ej relevant	01 - Naturvärde		
Huvudsakligt friluftsdelmål		Ekosystemtjänst			
0 - Ej vald		09 - Vattenrening			
Genomförd i sin helhet: - År: -					
Motivering					
-					

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

I dagsläget renas bara en del av Törnebybäckens vatten i Kalmar Dämme. Resten rinner förbi ut i havet. I området finns det stora låglänta arealer som lämpar sig väl som våtmarker för näringsretention och för att fördröja vattnet vid höga flöden. Detta avser projektering av dessa nya våtmarksområden.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Den tänkta våtmarken ligger på kommunens mark och kommer att förvaltas av kommunen. När Kalmar kommun bygger våtmarker med andra markägare ingår vi ett 20-årigt skötselavtal med dem. Detta gäller även på kommunens egen mark.

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

I dagsläget renas bara en del av Törnebybäckens vatten i Kalmar Dämme. Resten rinner förbi ut i havet. I området finns det stora låglänta arealer som lämpar sig väl som våtmarker för näringsretention och för att fördröja vattnet vid höga flöden. Detta avser anläggningen av dessa våtmarker under förutsättningen att projekteringen ger stöd för detta.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Den tänkta våtmarken ligger på kommunens mark och kommer att förvaltas av kommunen. När Kalmar kommun bygger våtmarker med andra markägare ingår vi ett 20-årigt skötselavtal med dem. Detta gäller även på kommunens egen mark.

Åtgärdsnummer		Startdatum	Slutdatum		
6		2018-05-01	2020-12-31		
Total kostnad	Sökt bidrag	Värde av ideellt arbete			
150 000 kr	135 000 kr	0 kr			
Utfall total kostnad	Utfall sökt bidrag	Utfall ideellt arbete			
0 kr	0 kr	0 kr			
Åtgärdskategori					
08 - Våtmarksprojekt - förberedelsearbete -					
Åtgärdstyp		Mätvärde	Enhet		
89 - Projektledning och administration		0	st		
Huvudsakligt miljömål	Naturtyp	Organismgrupp	Inriktning		
07 - Ingen övergödning	01 - Sjö och rinnande vatten	10 - Ej relevant	01 - Naturvärde		
Huvudsakligt friluftsdelmål		Ekosystemtjänst			
0 - Ej vald		09 - Vattenrening			
Genomförd i sin helhet: - År: -					
Motivering					
-					

Åtgärd / Metod / Planerat resultat

Projektledning av åtgärdsbyggandet och övergripande administration av projektet.

Förvaltning av resultat efter projektiden

Kalmar kommun kommer efter avslutat projekt fortsätta med åtgärdsarbetet i Törnebybäcken och andra vattendrag. Vi kommer även sprida erfarenheter av detta projekt.

Villkor

Id	Beskrivning	Uppfylld
01_Kalmar	Bidraget får enbart användas för de åtgärder som anges i bidragsbeslutet och eventuella ändringsbeslut.	Nej
02_Kalmar	Förändringar i projektet ska godkännas av Länsstyrelsen. Ett skriftligt godkännande krävs innan väsentliga förändringar genomförs, exempelvis om projektets mål eller omfattning ändras, om partners eller finansiärer drar sig ur eller vill ändra sitt åtagande eller om projektet blir försenat.	Nej
03_Kalmar	Om projektet måste avbrytas utan att kunna fullföljas ska Länsstyrelsen underrättas omgående.	Nej
05_Kalmar	Vid byggande av fågeltorn, plattformar, spänger, skylthållare o.d ska miljövänliga material användas. Särskilda skäl ska anges om detta inte är möjligt.	Nej
11_Kalmar	Arbetet ska ske i samråd med, och efter godkännande av, markägaren/na.	Nej
12_Kalmar	Senast den 1 mars varje år ska en verksamhetsrapport för fleråriga projekt inlämnas till Länsstyrelsen.	Nej
13_Kalmar	Senast 3 månader efter projektets slutdatum ska en slutrapport lämnas till Länsstyrelsen. Naturvårdsverkets databas för LONA-projekt ska användas.	Nej
14_Kalmar	Faktiska utgifter samt kostnad för arbetstid (kommunal, ideell och annan) ska kunna verifieras på begäran av Länsstyrelsen.	Nej
15_Kalmar	Fotodokumentation ska ske, före och efter åtgärder, och redovisas senast i samband med slutrapporten för projektet.	Nej
16_Kalmar	I alla dokument som framställs inom projektet ska det tydligt framgå att statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt är medfinansiär för genomförandet. Det gäller böcker, rapporter, broschyrer, informationstavlor, pressmeddelanden, hemsidor m.m. Naturvårdsverkets kampanjsymbol för satsningen kan användas i dessa sammanhang. Symbolen finns att ladda ner som jpg- och tiff-fil från länsstyrelsens webbsida http://www.lansstyrelsen.se/kalmar/sv/djur-och-natur/friluftsliv/lokal-naturvard/Pages/index.aspx . Denna text kan användas: "Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen i Kalmar län".	Nej
Projekttid	Projektet ska vara genomfört i sin helhet senast 2021-05-31	Nej

Åtgärder som ska genomföras	Följande åtgärder ska genomföras och resultat ska uppnås, enligt beskrivning i projektansökan, för att sökanden ska få rätt till hela bidraget; a. Förstudie delprogram Kläckeberga. b. Genomförande av våtmarksåtgärd enligt förstudiens resultat, delprogram Kläckeberga c. Restaurering av fördämning vid inloppet av Kalmar Dämme d. Projektering av nya våtmarksområden i anslutning till Kalmar Dämme e. Anläggning av nya våtmarker i anslutning till Kalmar Dämme under förutsättning att projekteringen ger stöd för detta. f. Projektledning av åtgärdsbyggandet och övergripande administration av projektet	Nej
Avstämning	Avstämning och förankring av föreslagna åtgärder ska ske regelbundet, minst två gånger per år, med Vattenenheten, Naturskyddsenheten och Naturskötselenheten.	Nej

Godkända ändringar

-

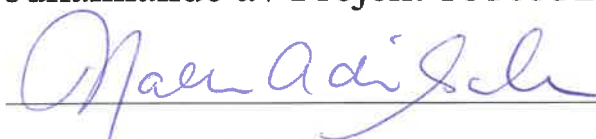
Kommentarer om hur projektets villkor har uppfyllts

-

Underskrift och Godkännande av Projekt 18165327

2/3 - 2022

Datum

Underskrift av behörig firmatecknare

MARTINA ADIELS BALKE

Namnförtydligande

För

Kalmar

Kommun